MEDIASAVODXONLIK ORQALI AXBOROT XURUJIGI QARSHI IMMUNITETNI SHAKLLANTIRISH

Durdiqulova Dildora Jamshidovna
dildoradurdiqulova@gmail.com
Axmedova Azizaxon Aziz qizi
axmedovaaziza063@gmail.com
O‘rinboyeva Laylo Murodovna
layloorinboyeva24@gmail.com
Ilmiy rahbar: ***Mahkamov Doston Shokir o‘g‘li***
mahkamovbk@gmail.com
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika fakulteti Logopediya yo‘nalishi 25/2 guruh talabalari

Annotatsiya. *Mazkur maqolada mediasavodxonlik vositasida axborot xurujlariga qarshi immunitetni shakllantirishning ahamiyati yoritiladi. Axborot urushi sharoitida soxta axborot, dezinformatsiya va manipulyativ kontentlarga qarshi turish usullari, tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish choralari hamda axborot xavfsizligini mustahkamlash yo‘llari ko‘rib chiqiladi. Mediasavodxonlik orqali shaxs va jamiyat darajasida axborot xurujlariga chidamlilikni oshirishning pedagogik va ijtimoiy-psixologik asoslari tahlil qilinadi.*

Kalit so‘zlar: *Mediasavodxonlik, axborot xuruji, dezinformatsiya, tanqidiy fikrlash, axborot immuniteti, axborot urushi, manipulyatsiya, axborot xavfsizligi, psixologik barqarorlik.*

Annotation. *This article highlights the importance of developing immunity against information attacks through media literacy. In the context of information warfare, methods of resisting fake news, disinformation and manipulative content, measures to develop critical thinking skills, and ways to strengthen information security are considered. The pedagogical and socio-psychological foundations for increasing resilience to information attacks at the individual and societal levels through media literacy are analyzed.*

Keywords: *Media literacy, information attack, disinformation, critical thinking, information immunity, information warfare, manipulation, information security, psychological stability.*

Аннотация. *В данной статье освещается важность формирования иммунитета против информационных атак через медиаграмотность. В условиях информационной войны рассматриваются методы противостояния фейковым новостям, дезинформации и манипулятивному контенту, меры по*

развитию навыков критического мышления и пути укрепления информационной безопасности. Анализируются педагогические и социально-психологические основы повышения устойчивости к информационным атакам на личностном и общественном уровнях через медиаграмотность.

Ключевые слова: *Медиаграмотность, информационная атака, дезинформация, критическое мышление, информационный иммунитет, информационная война, манипуляция, информационная безопасность, психологическая устойчивость.*

KIRISH.

Zamonaviy jamiyatda axborot inson hayotining ajralmas qismiga aylangan bo‘lib, u iqtisodiy, siyosiy va madaniy jarayonlarning rivojlanishida hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Axborot texnologiyalarining jadal sur'atlarda rivojlanishi natijasida insoniyat "axborot jamiyati" bosqichiga qadam qo‘ydi. Bu jarayonda internet, ijtimoiy tarmoqlar, mobil qurilmalar va raqamli platformalar asosiy kommunikatsiya vositalariga aylandi. Natijada har bir inson kun davomida juda katta hajmdagi turli xil ma’lumotlarga duch kelmoqda. Shunday sharoitda axborot xurujlariga qarshi immunitetni shakllantirishning ahamiyati keskin ortib bormoqda. Axborot xuruji — bu qarshi tomonning axborot muhitini nazorat qilish, uning jamoatchilik fikrini o‘z maqsadlariga mos ravishda yo‘naltirish va qaror qabul qilish jarayonlariga ta’sir ko‘rsatishga qaratilgan tizimli harakatlar majmidir. Mediasavodxonlik — bu shaxsning axborotni qabul qilish, tahlil qilish, baholash, tanlash va undan samarali foydalanish ko‘nikmalarining majmui hisoblanadi. Bu tushuncha nafaqat media mahsulotlarini iste'mol qilish, balki ularni yaratish va tarqatish madaniyatini ham o‘z ichiga oladi.

Bugungi kunda ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi axborot xurujlarini yanada dolzarb masalaga aylantirdi. Chunki ijtimoiy platformalarda har kim axborot tarqatish imkoniyatiga ega. Bu esa ijobiy jihatlar bilan bir qatorda, salbiy oqibatlarni ham keltirib chiqarmoqda. Xususan, soxta yangiliklar (feyk axborot), manipulyativ kontent, dezinformatsiya va propaganda keng tarqalmoqda. Bunday ma’lumotlar odamlarning ongiga ta’sir ko‘rsatib, ularni noto‘g‘ri xulosalar chiqarishga undashi mumkin. Masalan, tekshirilmagan yoki noto‘g‘ri axborot jamiyatda vahima keltirib chiqarishi, ijtimoiy ziddiyatlarni kuchaytirishi yoki noto‘g‘ri qarorlar qabul qilinishiga sabab bo‘lishi mumkin. Shu bois mediasavodxonlik insonni bunday tahdidlardan himoya qiluvchi muhim vosita sifatida qaraladi. Tanqidiy fikrlash qobiliyatiga ega bo‘lgan shaxs axborotni bir nechta manbadan tekshiradi, uning ishonchliligini baholaydi va faqat asoslangan xulosalarga keladi. Mediasavodxonlikning muhim tarkibiy qismlaridan biri — bu tanqidiy fikrlashdir. Tanqidiy fikrlash orqali inson axborotni chuqur tahlil qiladi, undagi yashirin maqsadlarni aniqlaydi va manipulyatsiyaga bermaydi. Bu ko‘nikma ayniqsa yoshlar uchun juda muhimdir,

chunki ular internetdan faol foydalanadi va turli axborot oqimlariga tez-tez duch keladi. Yoshlar orasida mediasavodxonlikni shakllantirish ta’lim tizimining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Maktab va oliy ta’lim muassasalarida mediasavodxonlikka oid bilimlarni berish orqali o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, axborotni tahlil qilish va ongli qaror qabul qilish ko‘nikmalari rivojlantiriladi. Bu esa kelajakda jamiyatning intellektual salohiyatini oshirishga xizmat qiladi. Bundan tashqari, mediasavodxonlik axborot xavfsizligini ta’minlashda ham muhim o‘rin tutadi.

Raqamli muhitda shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish, kiberxavflardan saqlanish va zararli kontentdan himoyalanish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biridir. Mediasavodxon shaxs internetda xavfsiz harakat qilish qoidalarini biladi, shaxsiy ma’lumotlarini oshkor qilmaydi va turli firibgarlik holatlaridan o‘zini himoya qila oladi. Shuningdek, axborot xurujlariga qarshi immunitet faqat axborot ko‘nikmalaridan iborat emas, balki psixologik barqarorlikni ham talab qiladi.

Emotsional ta’sirchanlik, tashvishlilik va noaniqlikka chidamsizlik axborot manipulyatsiyalariga moyillikni oshiradi. Shuning uchun mediasavodxonlik ta’limi psixologik tayyorgarlikni ham o‘z ichiga olishi kerak. Shaxsning axborot muhitini to‘g‘ri idrok etishi, o‘z his-tuyg‘ularini nazorat qilishi va stressli vaziyatlarda sog‘lom fikrlashni saqlab qolishi axborot xurujlariga chidamlilikni ta’minlaydi. Mediasavodxonlik orqali inson "axborot shovqinidan" qochish, axborotni qabul qilish vaqtini cheklash, faqat ishonchli manbalarga tayanish odatlarini shakllantiradi. Bu uning psixologik resurslarini tejashga va axborot bosimiga chidamlilikni oshirishga yordam beradi. Axborot texnologiyalarining rivojlanishi bilan bir qatorda sun'iy intellekt, algoritmlar va ma’lumotlarni tahlil qilish tizimlari ham keng qo‘llanilmoqda.

Bu esa insonlarga taqdim etilayotgan axborotning avtomatik ravishda saralanishi va filtrlashiga olib keladi. Natijada foydalanuvchi ko‘pincha faqat o‘z qarashlariga mos keladigan axborotlarni ko‘radi. Bu hodisa "axborot pufagi" (information bubble) deb ataladi. Mediasavodxonlik esa insonni bunday cheklangan axborot doirasidan chiqishga, turli nuqtai nazarlarni o‘rganishga undaydi.

XULOSA. Xulosa qilib aytganda, mediasavodxonlik orqali axborot xurujlariga qarshi immunitetni shakllantirish zamonaviy jamiyat taraqqiyotining ajralmas va muhim tarkibiy qismiga aylangan. Axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi, internet va ijtimoiy tarmoqlarning keng ommalashuvi natijasida inson hayoti tubdan o‘zgardi. Bugungi kunda har bir shaxs turli xil axborot oqimlari ichida yashamoqda va bu axborotlarning barchasi ham ishonchli yoki foydali emas. Shu sababli mediasavodxonlik insonni axborot makonida to‘g‘ri yo‘l topishga yordam beruvchi muhim vosita sifatida namoyon bo‘lmoqda. Tanqidiy fikrlash, axborotni tahlil qilish ko‘nikmalari, psixologik barqarorlik va axborot xavfsizligi bilimlari orqali shaxs va jamiyat axborot quroliga qarshi himoya qobiliyatiga ega bo‘ladi. Mediasavodxonlik

ta’limi, oilaviy tarbiya, davlat siyosati va fuqarolik faolligining uyg‘unlashgan tizimi orqali axborot immuniteti shakllantiriladi. Shaxs axborot muhitida erkin, xavfsiz va ongli harakat qila olishi, turli axborot ta’sirlariga qarshi turishi va o‘z qarorlarini mustaqil qabul qilishi — axborot xurujlariga qarshi kurashning eng samarali usulidir. Shu sababli mediasavodxonlikni rivojlantirish va axborot immunitetini mustahkamlash har bir davlat va jamiyatning ustuvor vazifasi bo‘lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Potter, W.J. Media Literacy. Sage Publications.
2. Hobbs, R. Digital and Media Literacy: A Plan of Action. Aspen Institute.
3. Buckingham, D. Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture.
4. O‘zbekiston Respublikasi "Axborotlashtirish to‘g‘risida"gi Qonuni.
5. UNESCO. Media and Information Literacy Curriculum for Teachers.
6. Livingstone, S. Media Literacy and the Challenge of New Information.

